

EL SEXENNI DE MORELLA

Julià Pastor

Quadre que representa la processó de pujada de la Mare de Déu l'any 1672.

El Sexenni, o les festes sexennals o simplement les Festes, com diem normalment els morellans, són una sèrie d'actes o celebracions solemnes que la ciutat de Morella (Els Ports) dedica a la Mare de Déu de Vallivana en un novenari d'agraïment per la desaparició de la pesta que en 1672 assolava la població.

ORÍGENS

A finals del segle XVII corrien mals temps de malalties i pestes, i els morellans van pensar de pujar la imatge de la Mare de Déu de l'ermita de Vallivana a la vila, com solien fer en altres situacions semblants de desgràcia i de dificultat. És molt interessant com ens conten els fets els documents de l'època. L'acta del llibre de la Confraria del Roser de 26 de desembre de 1672 explica com el Justícia i Jurats de la vila de Morella «[han]

fet enviar recado a la lloable Confraria de N^a. S^a. del Roser, si tendrien gust de fer professó de pregàries per salut del poble per averi molts malalts, nomenant confreres per a fer professó a N^a. Senyora de Vallivana, donant a dita Confraria ajuda y costa per dit gasto».

Al mateix temps dóna raó dels dies que s'ha de fer la processó: «Se determina per dit Capítol que ixca la professo a Nra. Senyora de Vallivana a 30 y torne a 31 dia de Sant Silvestre».

Van baixar al santuari i van pujar la marededéu, que va alleugerir i guarir els morellans. La pesta va desaparèixer amb la presència de la imatge, de forma que el dia de Sant Julià de l'any 1673 ja s'havien curat tots els malalts.

El dia de Sant Antoni, un grup de veïns, en representació de tots els

estaments del poble, es va presentar al lloc on es feia el Consell de la Vila per demanar que es feren cultes d'acció de gràcies a la Mare de Déu de Vallivana en endavant.

El Consell de la Vila, amb data de 14 de febrer de 1673, expressa la decisió presa, d'acord amb el desig de la majoria del veïnat de Morella, a la reunió del Consell del dia 17 de gener del mateix any, de la manera següent:

El Justícia, Jurats y Consell de Morella tenen a be donar gràcies a la Imperatris de totes les creatures y Senyora nostra la Verge de Vallivana ara i en tot tems en un novenari de sis en sis anys, p'el benefici de la salut alcanzada en l'any pasat.

»Lo dit Mag. Justícia Major, que per quant tenim esperimentat los molts fàvors e beneficis que ha manifestat la sagrada image de N^a.

21

PARLEM DE...

S^a. de Vallivana, patrona i advocada particular de la present vila, que en demostració de agraiement y gràcies se porte a la present vila, cuant abaysa la profesó major ab profeso y la desencia que perteneix, y se li celebre un novenari en la iglésia major, perque es continue i aume la devosió a la dita sagrada image; so es de sis en sis anys, per lo mes de Maig, y que comense lo primer en Maig del any 1678, fent dit novenari per conte de la present vila un dia festiu, y los restants per devots particulars, que al present se oferiren y cofrades y oficis, deixant esta disposició als Mag. Jurats que es trobaran.»

festes, comença el diumenge immediatament següent a la pujada de la marededéu del santuari, però ja el dijous abans comença la celebració de les festes amb l'acte anomenat entrada de les colònies, que representa la rebuda i l'acolliment de tots els morellans que viuen fora. Es tracta d'una benvinguda a la porta de la ciutat (Sant Miquel), una desfilada cívica solemne fins a la placeta de l'Església, on es fa l'acte de cloenda.

En ser l'altre dia, divendres, es baixa a peu a l'ermita a buscar la marededéu i el dissabte es fa la pujada per entrar al poble al punt de fer-se de nit.

A l'hora convinguda, i amb plena i total expectació, entra pel portal del Pla d'Estudi la bandera de Sant Antoni i, a continuació, tots els romers cantant la salve del rosari. En el moment en què la marededéu entra pel portal s'encén una traca perquè tots ho sàpiguen i tots els guions, banderes i peanyes facen les tres cortesies a la marededéu al temps que les danses fan el primer ballet, comença a tocar la música i totes les campanes del poble es posen al vol. Acte seguit es posa la imatge a la peanya i romp la processó que ha vingut a esperar la rogativa pels carrers, guarnits des de la nit anterior amb

Imatge de la processó dins l'església.

CELEBRACIÓ ACTUAL

Encara que el vot inicial era fer la celebració al mes de maig, molt prompte es va passar la celebració al mes d'agost.

El sentit religiós original s'ha mantingut al llarg de totes les celebracions dels Sexennis, que només s'han interromput en dues ocasions: quan la guerra de successió (primer quart del segle XVIII) i per la guerra del francès (inici del segle XIX).

El novenari d'acció de gràcies, que configura d'una forma estricta les

El mateix dissabte, després de dinar, mou de l'ajuntament —la Sala Vila o la Sala, com encara es diu— la cavalcada dels estudiants, que passejant la senyera de la ciutat a cavall per tot el poble fa la proclamació solemne de les festes.

Poc abans de l'arribada de la rogativa que puja de Vallivana, acudeix al Pla d'Estudi la processó de rebuda, formada per tots els gremis i estaments amb les danses i grups figuratius, la peanya de la marededéu i les autoritats civils i religioses.

els treballs de paper que han fet els veïns durant tot l'any.

A la fi, es posa la marededéu al cambril de l'altar major de l'arxiprestal, des d'on presidirà el novenari i on s'estarà fins al mes d'octubre.

El dia següent, diumenge, el dia de la festa grossa (quart diumenge d'agost segons la tradició; des de l'any 1988 s'ha fet el tercer diumenge, perquè caiguen totes les festes dins agost i puguen estar tots els morellans), comença el novenari.

Ornaments al carrer
de les Calçades
(1988).

Arribats en aquest punt, cal dir que de cada dia de festa s'encarrega un gremi, que recapta els diners dels seus socis o afiliats. És una forma, actualment anacrònica, de possibilitar la participació de tots en les festes. Cada gremi o estament s'ocupa d'organitzar la missa major, cantada i amb sermó solemne, el retaule, les diversions populars i la revetla de la nit.

El primer dia s'encarreguen d'organitzar la festa l'Ajuntament i el clero; el segon dia, la marquesa de *Fuente el Sol*; el tercer dia, el gremi dels Llauradors; el quart, la Colònia Morellano-Catalana; el cinquè, la Colònia de Morellans Absents, que inclou els grups de morellans de les altres parts de la península; el sisè, el gremi de Professions, Indústries i Transports; el setè, el gremi del Comerç; el vuitè, el gremi d'Arts i Oficis, i el novè, el gremi de la Joventut. El dimarts següent es fa un aniversari solemne per tots els difunts.

El diumenge de la festa grossa, l'endemà de l'entrada de la marededéu, a meitat vesprada es fa la processó general. Ixen tots els gremis amb les danses i grups figuratius, i fan la volta al poble per tots els carrers adornats.

El dilluns, quan comença a fer-se de nit, torna a eixir la marededéu en processó. Es canta el rosari amb

les avemaries de la rogativa, acompanyades per la banda de música, i es fa la volta de confraria.

Després del rosari del dilluns, la marededéu ja no torna a eixir de l'arxiprestal fins al tercer diumenge d'octubre, que, en processó solemne, es porta a les cases d'aquelles persones que no han pogut anar a l'església. D'això se'n diu la «processó de la visita als malalts». El dissabte abans del quart diumenge d'octubre, en processó, es torna a baixar la Mare de Déu de Vallivana a l'ermita.

ELS ADORNS DELS CARRERS

Capítol apart mereixen els adornos que fan els veïns dels carrers i que es posen al recorregut de la processó.

Els adornos són el resultat del treball comunitari de tot l'any, anant a treballar totes les nits. Normalment corresponen a una sanefa a cada cantó del carrer, subjectada a terra amb polaines (llistons verticals) o penjades dels balcons o dels pilars. La forma de construir-los és sempre la mateixa: es fan unes figures amb fusta o amb cartó, o amb motles si es vol que tinguin relleu, i després es vesteixen amb paper de seda amb una tècnica molt entretinguda, que rep el nom

d'entapissat i que es fa amb el paper convenientment preparat en serrell arriassat (pelús), en fulletes, en caragolets o en *banderilla*. Un dels elements importants en el guarniment dels carrers són les flors de paper copiades del natural i que donen nom a tota l'activitat de construcció dels adornos. La gent coneix el treball dels adornos dels carrers a les festes com «anar a les flors».

A més de les sanefes dels carrers hi ha altres motius ornamentals, com són els conventets del carrer de la Marededéu i de la costa de la Presó, els volantins i la taronja del carrer de la Font, i la taula cap per avall de la placeta dels Tarrascons.

Els adornos dels carrers es planten la nit del divendres al dissabte mentre la rogativa està a Vallivana i es fa la desplantada el dimarts de l'altra setmana després de l'aniversari dels difunts.

Al pas de les processons i dels retaules, les mongetes i els frarets dels conventets canten l'*Ave Maris Stella*. També canten, si els tireu monedes, els menuts: se n'adonen molt bé de si les monedes són menudes o més grandetes per a calibrar la durada de la cançó. Els volantins del carrer de la Font ballen al pas de la marededéu i dels retaules. El dia de la processó general de la taronja del carrer de la Font, al pas de la peanya, ix un xiquet vestit de sant Miquel i fa una salutació a la marededéu.

EL RETAULE

Tots els dies, després de la missa major, als volts de migdia es fa el retaule, cercavila per la volta general on van el *gaitero*, les danses o quadres figuratius del gremi que s'encarrega de la festa i totes les danses i quadres d'altres gremis que hagen convidat, així com totes les atraccions i afegitons que el gremi propi vulgue. A continuació van els socis ben mudats i la Junta composta pels Alets. Al final, la música.

En un principi, el retaule era lacercavila que feien els Alets o Majorals per a recaptar fons per a fer la festa. En el moment present només és una cercavila de llüiment.

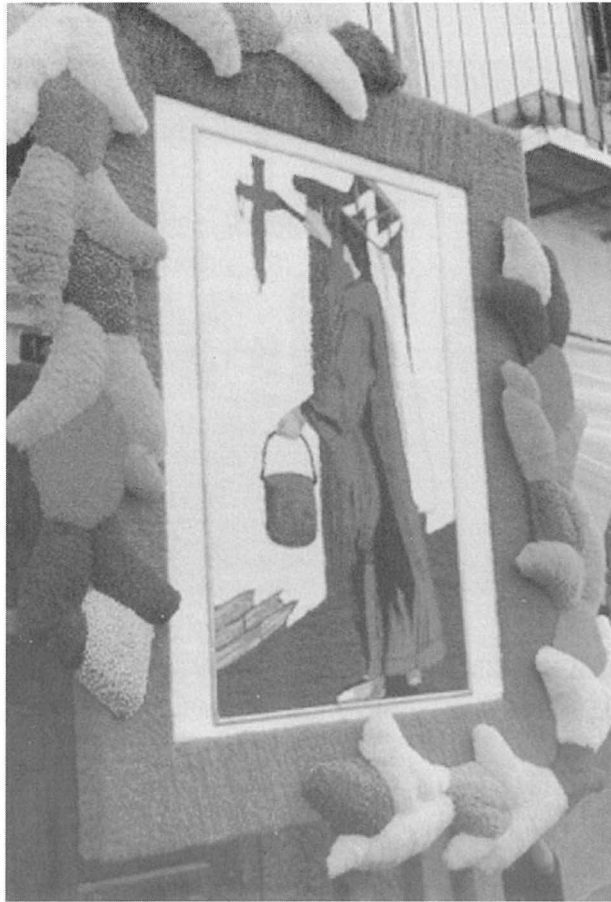
LES DANSES I QUADRES FIGURATIUS

Les danses són elements molt típics del Sexenni; no ixen mai més. Són danses de realització senzilla amb un passet molt característic. Donen un aire bonic, propi i definidor de les festes. Les coreografies, sempre austeres i estilitzades, que fan les danses es diuen de forma popular «els caragols». Totes les danses de Morella s'interpreten amb tabal i dolçaina a una o dues veus. El ritme del tabal és un ritme molt característic de la comarca.

L'organització de les festes del novenari per gremis o estaments ha estat al llarg del temps la forma de possibilitar la necessitat d'assistència i de participació de tots els morellans en la festa d'acció de gràcies a la Mare de Déu. Això ha establert també una certa competència en veure qui ho fa millor, qui disposa de més elements i qui fa les coses de forma més llüida.

Amb el pas del temps les coses han anat canviant i evolucionant i s'han anat afegint elements fins arribar al moment present, on trobem els següents grups figuratius i danses:

- L'Ajuntament presenta la dansa dels *Torneros*, que té una gran prestància i majestuositat. Està formada per nou xics joves, els mossos de l'any, que ballen en filera seguint al primer, que es diu l'Àngel. N'hi ha quatre que fan les evolucions de la dansa i quatre més que van de patges. Els dansants i els patges van alternats i de tant en tant es canvien. La dansa és molt vistosa perquè ocupa tot el carrer.

Adorns fets amb paper al carrer de les Calçades (1982).

- El gremi dels Llauradors presenta una dansa de nou xiquets (llauradors) i nou xiquetes (llauradores).
- El gremi d'Arts i Oficis presenta varies coses. El quadre d'heroïnes del Nou Testament o les santetes, que representen un grup de santes màrtirs. El grup de les *miravèrgens*, constituït per onze xiquetes vestides de blanc amb una palma a la mà que representen les onze mil verges. La dansa dels oficis, formada per vuit xiquets que interpreten tres modalitats: el ball dels arets, la pantomima dels oficis i el ball dels bastonets. La dansa dels teixidors, constituïda per vuit xiquets al voltant d'un pal amb cintes que van vestint i desvestint, recordant una mica les formes del teixit. La dansa dels teixidors està copiada de la dansa de les gitanetes que presentava el barri del Soldevila i que eixia a l'Anunci i a les cavalcades d'entrada de la brosta, a més de les festes anuals del barri del Soldevila. Actualment, la dansa de les gitanetes, que

havia estat molt de temps sense eixir, la torna a traure la Joventut des de les festes passades (1994).

- El gremi de Professions i Indústries trau el Carro Triomfant on hi van dos àngels a peu que porten el carro i, damunt, l'àngel conductor, les tres virtuts teològiques, els tres atributs de la ciutat (fidelitat, fortalesa i prudència) i l'àngel tutelar de la ciutat.
- El gremi del Comerç presenta un dels grups més espectaculars i de major expectació. El quadre d'heroïnes de l'Antic Testament o quadre de les reines, com es diu popularment. Es tracta d'un grup d'onze xiques que representen les dones que a la *Bíblia* han estat tradicionalment significades com a prefiguracions de la Mare de Déu per ser dones que van protagonitzar algun gest important d'alliberament en la història del poble d'Israel o per ser les dones i/o mares dels grans patriarques.

També ixen els figurants bíblics de les processons del Corpus, que en

altres temps havien eixit per compte d'algun gremi i, actualment, se n'ocupa de traure'ls el majoral del Corpus de l'any corresponent.

MÚSICA

Naturalment la música ocupa un lloc destacat en tot l'esquema festiu. S'interpreten músiques de molts estils i maneres, però les més característiques són les tonadetes de les danses, que només se senten cada sis anys. A continuació fem un repàs dels tipus de música:

- Orgue: És el gran instrument, tant solista com d'acompanyament, en els cultes litúrgics del novenari a l'arxiprestal, en les misses de les festes, on se solen incorporar les partitures històriques de música religiosa dels grans músics: misses polifòniques, antífones i motets.
- Cant: A més de la polifonia litúrgica, el cant sense acompanyament té el seu protagonisme en les processons d'anada i tornada de la rogativa a Vallivana. Es canten les lletanies, misteris i avemaries del rosari, antífones i himnes a la Mare de Déu i els responsos de difunts.
- La Música: És el nom que popularment se li ha donat a la banda (ara ja no tant). El paper de la banda està en fer les desfilades, eixir als retaules, a les processons, a les desfilades, acompanyar el rosari solemne pel carrer i fer algun concert.
- El *gaitero*: Dolçaina i tabal, un o més segons les possibilitats. És l'instrumentista de gairebé totes les actuacions: cercaviles, dianes, eixides de missa, retaules, processons, pujades i baixades de la vila i, sobretot, les danses. A cada dansa li corresponen les seues melodies i tonadetes, cosa que fa de la música del *gaitero* de les festes la més rica i variada. Antigament el *gaitero* era el qui amenitzava el ball rodat a les nits.

- L'Estudiantina: Grupet de corda que acompanya els balls tradicionals: la jota i la corroquina.

LA PARTICIPACIÓ DE LA GENT

L'èxit més important de les festes del Sexenni rau en el fet que no hi ha espectadors. Tots els morellans són protagonistes d'alguna cosa o altra en major o menor grau. Tots han de fer alguna cosa. És així com s'aconsegueix compartir l'esforç i la generositat i fer de la participació la garantia de fermesa i continuïtat a les festes.

Els adorns dels carrers, les organitzacions dels gremis, la preparació i assaig de les danses, la confecció i ornamentació dels vestits de totes les persones que ixen als quadres figuratius, escriure les relacions i discursos que s'han de dir, a més

de tots els altres elements d'organització, seguretat, ordre, control i funcionament en uns dies que l'afluència de gent és immensa, fan que no solament l'Ajuntament i la Comissió de Festes (on hi ha representants de tots els estaments i gremis) sinó tots els morellans de dins i de fora s'hagen de dedicar de ple a l'organització i a l'èxit de les festes.

Eixa mateixa intensitat del treball i de la il·lusió dels morellans fa que es visque d'una manera molt intensa tota l'espera de la festa, fent bo l'aforisme que el millor de la festa és la vespra, o que el millor del Sexenni és tot el preparatiu i que, una volta passades les festes, deixen una sensació de deure complit, de satisfacció per l'esforç realitzat i un punt de nostàlgia dolça, que reuneix en el fons del cor la mirada enrere i la visió endavant amb la història i l'esperança.

SEXENNI 51

17-29 d'agost de 2000

DIJOUS 17.- Entrada de les Colònies.

DIVENDRES 18.- Baixada de la rogativa a Vallivana.
Al vespre, plantada dels carrers.

DISSABTE 19.- Pujada de la Rogativa. Cavalcada dels Estudiants. Entrada de la Mare de Déu de Vallivana.

DIUMENGE 20.- Festa de la Vila i el *Clero*.
Processó general.

DILLUNS 21.- Festa de la Marquesa.

DIMARTS 22.- Festa dels Llauradors.

DIMECRES 23.- Festa de la Colònia Morellano-Catalana.

DIJOUS 24.- Festa de la Colònia d'Absents.

DIVENDRES 25.- Festa de Professions i Indústries.

DISSABTE 26.- Festa del Comerç.

DIUMENGE 27.- Festa d'Arts i Oficis.

DILLUNS 28.- Festa de la Joventut.

DIMARTS 29.- Dia dels Difunts.